

Ю.М. Акчуріна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя
О.В. Тютюнник,
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ РІВНОВАГОЮ

У статті досліджено сутність фінансової рівноваги та напрями мінімізації фінансових ризиків, як елементи управління фінансовою рівновагою. Здатність суб'єктів господарювання знижувати негативний вплив фінансових ризиків проаналізовано на підставі оцінки потенціалу уникнення валютного ризику, пов'язаного із можливою зміною курсу долара США, євро та російського рубля, потенціалу валютного метчинга, синхронізації грошових потоків, диверсифікації кредитів, депозитів та платежів в іноземній валюті, визначення потенціалу хеджування валютного ризику через банки в Україні.

Ключові слова: фінансова рівновага, фінансовий потенціал, фінансова стійкість, фінансові ризики, метчинг, хеджування.

В ринкових умовах функціонування підприємств все більш ускладнюється під впливом динамічних змін різних чинників навколишнього середовища. Критично оцінюючи загальну тенденцію позитивних зрушень за останні роки, слід зазначити, що реальний сектор поки не є вирішальним чинником зростання національної економіки.

Загальносистемна криза, що охопила більшість промислових підприємств України, привела до зниження їхнього фінансово-економічного потенціалу та порушення фінансової рівноваги. Порушення фінансової рівноваги є наслідком незбалансованості активів і зобов'язань за термінами, відсутності чистого оборотного капіталу і наявності протиріч між ліквідністю – рентабельністю і фінансовою стабільністю – ліквідністю. Від стану фінансової рівноваги залежить вибір параметрів фінансової стратегії на певному етапі економічного розвитку підприємства. Звідси випливає, що фінансова рівновага є важливим індикатором потенціалу фінансової стійкості підприємства.

Проблеми фінансової рівноваги детально досліджено в працях відомих вітчизняних та зарубіжних класиків, зокрема: Ю. Бріггема, І.О. Бланка, В.В. Ковальова, Д.С. Молякова, Е.С. Стоянової, А.Д.Шеремета та інших. Необхідно зауважити, що більшість науковців та дослідників найважливішим елементом визначеної характеристики підприємства вважають ліквідність.

Метою статті є дослідження сутності фінансової рівноваги та напрями мінімізації фінансових ризиків, як елементи управління фінансовою рівновагою

Фінансова рівновага є основним показником успішної економічної діяльності, базою ухвалення рішень щодо розвитку та вдосконалення ефективності функціонування підприємства в сучасних умовах. Ця економічна категорія є першочерговою важливою для економічних партнерів, що здійснюють співробітництво з торговельним підприємством. Очевидно тому, забезпечення фінансової рівноваги є найважливішим завданням фінансових служб та адміністрації підприємства (зокрема торговельного), умовою успішності його внутрішніх та зовнішніх взаємодій.

Таким чином, фінансова рівновага – це певний стан підприємства, який віддзеркалює його спроможність забезпечити виконання своїх фінансово-майнових зобов'язань перед іншими господарськими суб'єктами завдяки правильно організованій роботі з власними засобами, за рахунок оптимальної структури активів підприємства та ефективності їх використання та правильно сформованих пасивів.

Оцінка фінансової рівноваги підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, яка пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, його залежністю від кредиторів та інвесторів.

Під фінансовою рівновагою суб'єкта господарювання необхідно розуміти такий стан його фінансових ресурсів, за якого:

- по-перше, поточні грошові надходження рівні потребі в коштах для виконання поточних платіжних зобов'язань, або дещо перевищують її;
- по-друге, майбутні припливи фінансових ресурсів будуть відповідати або стануть більше ніж

потреби в коштах для покриття майбутніх (довгострокових) фінансових зобов'язань;

– по-третє, коли фінансові кошти і виплати суб'єкта господарювання є збалансованими за часом.

Дослідження праць вітчизняних та зарубіжних науковців [1, 3] дало можливість зробити висновок про наявність тісного взаємозв'язку категорій фінансової безпеки, фінансової стійкості, рівноваги та фінансового потенціалу, який представлений на рис. 1.

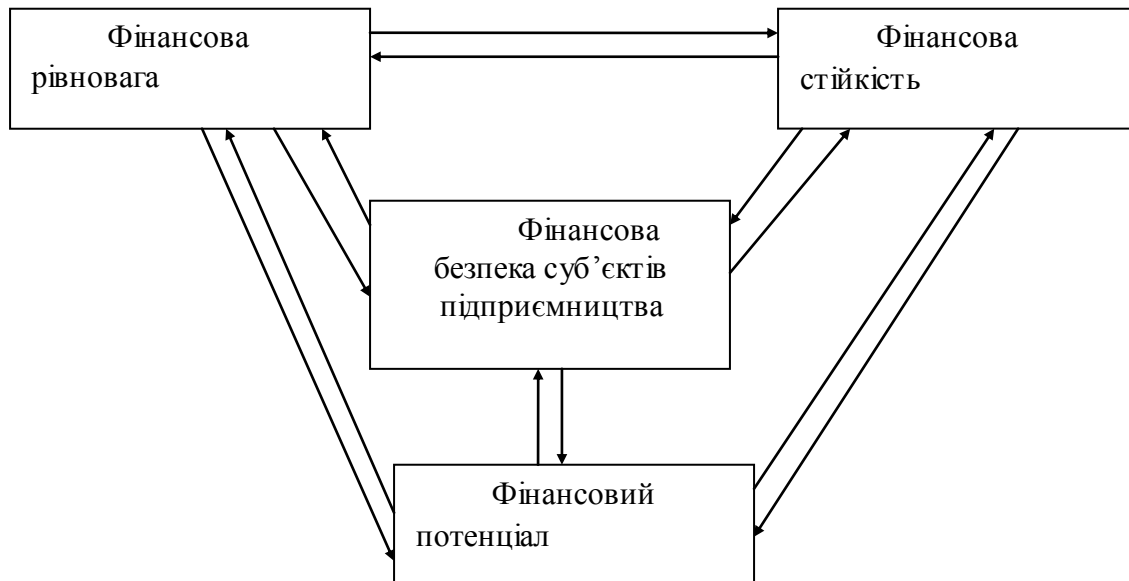

Рис.1. Взаємозв'язок категорій фінансової безпеки, фінансової стійкості, фінансової рівноваги та фінансового потенціалу суб'єкту підприємництва

Фінансова рівновага суб'єкта господарювання виступає складовою частиною фінансової стійкості. І від того, є вона чи ні, залежить рівень (тип) його фінансової стійкості. Таким чином, фінансову рівновагу необхідно використовувати при визначенні типу фінансової стійкості, але даний термін не доцільно використовувати у наданні визначення фінансової стійкості як економічної категорії фінансового аналізу.

В основу методичного підходу до оцінки потенціалу зниження негативного впливу фінансових ризиків покладено врахування правового забезпечення таких дій суб'єктів господарювання та їх легітимності; наявності фінансових важелів управління ними або методів впливу на причини, фактори та наслідки фінансових ризиків; особливостей і фінансових можливостей самого суб'єкта господарювання. При цьому, такий потенціал оцінюється шляхом визначення міри здатності суб'єктів господарювання уникати фінансових ризиків, повністю поглинати фінансові ризики, поглинати фінансові ризики із впливом на фактори уразливості до них, а також здатності їх поглинання із передачею відповідальності за компенсацію наслідків третій стороні (фінансовим посередникам) в розрізі окремих видів фінансових ризиків [6].

Підвищення результативності та ефективності заходів зі зниження величини фінансових ризиків на рівні суб'єктів господарювання можливо тільки на основі системного підходу. Основним результатом від цього підходу є отримання системного ефекту у вигляді додаткового скорочення загального рівня фінансового ризику суб'єкта господарювання, або у вигляді скорочення витрат на реалізацію превентивних та компенсаційних заходів по зниженню фінансових загроз. Тому цей підхід передбачає наявність в механізмі оцінки і зниження фінансових ризиків таких елементів: збір інформації про виникнення системних ефектів; ідентифікацію системних ефектів; діагностику передумов до виникнення визначених системних ефектів, їх потенціалу та кількісних параметрів; механізм реалізації необхідних системних ефектів та синтез отриманих системних ефектів. При цьому виокремлено два типи системних ефектів:

– перший ефект проявляється в паралельному підвищенні (зниженні) рівня фінансових ризиків, відмінних від тих, на які направлено первісно той чи інший метод впливу;

– другий ефект проявляється у вигляді зниження витрат на управління фінансовими ризиками при врахуванні зовнішньої диверсифікації фінансових ризиків, коли спільний прояв ризиків веде до протилежного фінансового результату суб'єкта господарювання. Це так званий ефект противаги.

Визначаємо основні умови до використання та генерації цих ефектів, проаналізовано різні види позитивних та негативних ефектів, які виникають під час застосування повної сукупності заходів по зниженню фінансових ризиків суб'єкта господарювання, а також види та сфери прояву системних ефектів другого типу (табл.1) [5].

Таблиця 1

Види системного ефекту і фінансові ризики, які його створюють

Вид системного ефекту	Сфера виникнення	Ризики, які створюють системний ефект
1	2	3
Системний ефект під час спільного впливу фінансових ризиків, які мають від'ємну кореляцію їх реалізації і однаковий характер впливу на той чи інший фінансовий показник	Доходи від інвестиційної діяльності	Ризик зниження ціни фінансових активів та трансакційний валютний ризик у вигляді можливості збільшення курсу іноземної валюти.
	Грошові надходження від інвестиційної діяльності	Ризик зниження ціни фінансових активів та трансакційний валютний ризик у вигляді можливості збільшення курсу іноземної валюти
	Фінансова корисність активів і дисконтована вартість зобов'язань	Ризик збільшення середньоринкової відсоткової ставки за депозитами та ризик зниження середньої доходності на фондовому ринку
	Фінансова корисність активів і дисконтована вартість зобов'язань	Інфляційний ризик та ризик зміни доходності на фондовому ринку
Системний ефект під час сумісного впливу фінансових ризиків, які мають позитивну кореляцію їх реалізації і різний характер впливу на той чи інший фінансовий показник	Доходи та витрати операційної діяльності	Ризик зростання цін на нефінансові активи та трансакційний валютний ризик, кредитний ризик
	Доходи та витрати інвестиційної діяльності	Відсотковий ризик, ризик зміни цін фінансових активів, ризик зміни цін нефінансових активів, трансакційний валютний ризик
	Надходження та відтік коштів від операційної діяльності	Ризик зміни цін нефінансових активів, трансакційний валютний ризик
	Надходження та відтік коштів від інвестиційної діяльності	Відсотковий ризик, ризик зміни цін фінансових активів, ризик зміни цін нефінансових активів, трансакційний валютний ризик
	Надходження та відтік коштів від фінансової діяльності	Відсотковий ризик і трансакційний валютний ризик
	Фінансова корисність активів та теперішня вартість зобов'язань	Ризики зміни середньоринкових відсоткових ставок за кредитами і депозитами, інфляційний (дефляційний) ризик
	Балансові активи і зобов'язання	Ризик зміни цін фінансових активів, трансляційний валютний ризик, кредитний ризик

Умовами використання та генерації цих ефектів є: наявність тісного взаємозв'язку між фінансовими ризиками; чутливість до таких ризиків; стійкість тенденції динаміки факторів фінансових ризиків; відповідність рівня, характеру впливу фінансових ризиків і можливість взаємної компенсації; можливість превентивних заходів впливу [2].

Здатність суб'єктів господарювання знижувати негативний вплив фінансових ризиків проаналізовано на підставі оцінки потенціалу уникнення валютного ризику, пов'язаного із можливою зміною курсу долара США, євро та російського рубля, потенціалу валютного метчінга, синхронізації грошових потоків, диверсифікації кредитів, депозитів та платежів в іноземній валюті, визначення потенціалу хеджування валютного ризику через банки в Україні.

Найбільшим потенціалом зниження негативного впливу фінансових ризиків суб'єктів

господарювання з точки зору їх легітимності мають методи, які засновано на частковому або повному самостійному поглинанні суб'єктами господарювання наслідків впливу несприятливих фінансових факторів.

Передача таких ризиків фінансовому сектору економіки на основі хеджування та страхування в Україні має дуже обмежені можливості. Усі інші методи управління мають вкрай змінну величину позитивного потенціалу їх застосування. Тому важливою є оптимізація розподілу негативних наслідків кризи між усіма секторами економіки, включаючи державу, через недопущення надмірного боргового навантаження в найбільш уразливих стратегічних сферах господарювання.

За результатами аналізу діяльності суб'єкта підприємницької діяльності та зіставлення його результатів його діяльності із загальною ситуацією в галузі виявляємо ключові особливості впливу та зниження його фінансових ризиків [5]. Знаходимо граничні значення фінансових показників підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Граничні значення негативного впливу фінансових ризиків

Види фінансових ризиків	Граничне значення фінансового ризику	Характеристика негативної зміни фактора
1	2	3
Відсотковий ризик	0,56%	Зростання відсоткової ставки
Ризик зміни цін фінансових активів	1,2%	Зниження ціни фінансових активів
Ризик зміни ціни нефінансових активів	4,3%	Зростання цін нефінансових активів
Ризик зміни ціни сировини та матеріалів	1,4%	Зростання цін нефінансових активів
Ризик зміни середньоринкової відсоткової ставки за кредитами	1,01%	Зниження відсоткових ставок
Ризик зміни середньоринкової відсоткової ставки за депоз-ми	2,5%	Зростання відсоткових ставок
Ризик зміни середньої доходності на фондовому ринку	4%	Зростання середньої доходності на фондовому ринку
Трансакційний валютний ризик (зміни курсу долара США)	0,0104 грн. за 1 дол. США	Зниження ринкового курсу долара США
Трансакційний валютний ризик (зміни курсу євро).	0,0292 грн. за 1 євро	Зростання ринкового курсу євро
Трансакційний валютний ризик (зміни курсу російського рубля)	0,00014 грн. за 1 рос. рубль	Зростання ринкового курсу російського рубля
Трансляційний валютний ризик (зміни курсу долара США)	0,0528 грн. за 1 долл. США	Зростання офіційного курсу долара США
Трансляційний валютний ризик (зміни курсу євро)	0,0759 за 1 євро	Зростання офіційного курсу євро
Кредитний ризик	0,07%	Зростання простроченої дебіторської заборгованості
Інфляційний (дефляційний) ризик	3,2%	Загальне зниження цін в державі

Реалізація механізму оцінки і зниження негативного впливу фінансових ризиків на діяльність заводу дозволила підвищити вчасність та оперативність реагування на зростання рівня фінансових загроз.

Таким чином, фінансова рівновага – це певний стан підприємства, який віддзеркалює його спроможність забезпечити виконання своїх фінансово-майнових зобов'язань перед іншими господарськими суб'єктами завдяки правильно організованій роботі з власними засобами, за рахунок оптимальної структури активів підприємства та ефективності їх використання та правильно сформованих пасивів. Оцінка фінансової рівноваги підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, яка пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, його залежністю від кредиторів та інвесторів

Таким чином, потенціал уникнення фінансових ризиків може бути посилено за рахунок

збільшення величини депозитів в національній валюті, зменшення частки внутрішніх розрахунків, налагодження взаємовигідних умов роботи з банками з фіксацією відсоткових ставок за кредитами. Потенціал повного поглинання фінансових ризиків можна покращити за рахунок збільшення грошових резервів в національній валюті, а також власного оборотного капіталу.

Література

1. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: монографія / О. І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2009. – 754 с.
2. Гришко Н. В. Методичні аспекти оцінки фінансової складової економічної рівноваги підприємства / Н. В. Гришко // Регіональні перспективи. – 2002. – №1. – С. 112 – 115.
3. Картюхіна Н. В. Діагностика фінансового стану підприємства як основа для прийняття рішень у системі антикризового управління / Н. В. Картюхіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 19 – 24.
4. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія / М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копчак. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 144 с.
5. Медведєва І. Б. Діагностування як складова процесу управління фінансовою безпекою підприємства / І. Б. Медведєва, М. Ю. Погосова // Економіка розвитку. – 2008. – № 1(45). – С. 75 – 78.
6. Мороз О. В. Фінансова діагностика у системі антикризового управління на підприємстві : монографія / О. В. Мороз, О. А. Сметанюк. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 168 с.

In article the essence of financial balance and the direction of minimization of financial risks, as elements of management are investigated by financial balance. Ability of subjects of managing to reduce negative influence of financial risks diversifications of the credits, deposits and payments in foreign currency, determination of potential of hedging of currency risk by banks of Ukraine are analysed on the basis of an assessment of potential of avoidance of the currency risk connected with a possible change in the exchange rate of US dollar, euro and ruble, potential of a currency matching, synchronization of cash flows.

Keywords: *financial balance, fіyenansovy nmenцuал, financial stability, financial risks, metching, hedging.*

В статье исследованы сущность финансового равновесия и направления минимизации финансовых рисков, как элементы управления финансовым равновесием. Способность субъектов хозяйствования снижать отрицательное влияние финансовых рисков проанализированы на основании оценки потенциала избежания валютного риска, связанного с возможным изменением курса доллара США, евро и рубля, потенциала валютного метчинга, синхронизации денежных потоков, диверсификации кредитов, депозитов и платежей в иностранной валюте, определение потенциала хеджирования валютного риска банками Украины.

Ключевые слова: *финансовое равновесие, фіенансовый птенцuал, финансовая устойчивость, финансовые риски, метчинг, хеджирование.*